

Röportaj

Sema Ilgaz Temel: "Sanatçı Özerktir ve Kimseye Hesap Vermek Zorunda Değildir."

Çağdaş Umut BEKTAŞ

Tarih: 27 Ekim 2024 / Yer: Suadiye / Süre: 2 saat.

"Mustafa Kemal Atatürk, sanatçılar için 'alında ışığı ilk hisseden' ifadesini kullanmıştır. Sanatçılar, aslında toplumun öncüleridir; çünkü açılmamış bir yoldan giderler. Cesur olmak ve savaşmak zorundadırlar."

Resim 1. Sema Ilgaz Temel

Çağdaş Umut BEKTAŞ: Resme olan yeteneğinizi ne zaman keşfettiniz?

Sema ILGAZ TEMEL: Annem "Bebeklerle oynamaktan çok elinde kalemle gezerdin. Bütün evin duvarlarına, her tarafa, kapıya, bacaya resim çizerdin, boyardın." derdi. Ama annem eğitimci olduğu için bunu anlayışla karşıladı. Çok küçük yaşlardan itibaren elimde kalemle gezmeye başlamışım. İlkokul zamanlarından hatırladığım bir anım var; kız resmi çizerdim. Okul çıkışında kız resmi çizmem için arkamda kuyruk olurlardı. Herkesin defterinden kopardığı sayfalara kız resmi çizip altına imzamı atıp dağıtırdım. Sonra ortaokuldaki ve lisedeki hocalarım yeteneğimi fark ettiler. Bir de resim dersinde çizemeyen arkadaşlarımın resimlerini bitirmelerine yardım ederdim. Keşfedilmem, ressam Mehmet Pesen'le karşılaşmamızla oldu. Babamın ve annemin okul arkadaşı Haydarpasha Lisesi'nde matematik öğretmeniydi. Mehmet Pesen de onun arkadaşımı ve bir gün bize geldiğinde resimlerimi gördü. Çok beğenerek bilinçli bir şekilde eğitilmem yönünde tavsiyede bulundu. Ben lisede Mehmet Pesen'den iki sene boyunca her pazar günü özel ders aldım. Mehmet Hoca resimle ilgili ilk temel bilgileri aldığım çok değerli bir hocamdır. Rönesans resminden, Leonardo'dan, Michelangelo'dan ve Caravaggio'dan siyah beyaz kopyalar yapardık. Bana gerçekten doğru resmin nasıl olması gerektiğini öğretti. Benim resimle ilgili ufkumu ilk açan kişi Güzel Sanatlar Akademisi'nden -şimdiki adıyla Mimar Sinan Güzel Sanatlar Fakültesi- mezun olan Mehmet Pesen'dir. Lisede ondan aldığım dersleri üniversite kazanayım veya Akademi'nin resim sınavını kazanayım diye almadım. Yalnızca doğru bir şekilde resim yapmak için çalıştım. Mehmet Hoca bana hangisinin kolay resim olduğunu, hangisinin zor resim olduğunu çok iyi ifade etmişti. Desen çalışırken bir incir dalını çizmemi istemişti. Ben o incir dalını çizdim, sonra da Mehmet Hoca çizdi. İki çizimi yan yana koyduğumuz zaman, hiç konuşmadığımız hâlde ne yapmam gerektiğini anlamıştım.

Çağdaş Umut BEKTAŞ: Neden Akademi'yi değil de Tatbiki Devlet Güzel Sanatlar Okulu'nu tercih ettiniz?

Sema ILGAZ TEMEL: Mehmet Hoca, Akademi'de resim bölümünü bitirmiş biri olarak bana Tatbiki'nin Grafik Bölümü'nü tavsiye etti. Çünkü o zamanlar, 1973-1974 yıllarında grafik tasarım ve reklamcılık, yeni parlayan alanlardı. Bunu sadece Mehmet Hoca söylemedi. Aynı zamanda Heykel Bölümü'nde Hakkı Karayığitoğlu isminde bir hocamız vardı. Hakkı Bey'in eşi Nimet Hanım da Atatürk Eğitim Fakültesi'nde hocaydı ve

annemin çocukluk arkadaşıydı. Dolayısıyla biz onlarla ailecek görüşüyorduk. Ben ona Hakkı Amca diyordum. Hakkı Karayiğitoğlu, çok önemli ve değerli bir heykeltıraştır. O da bana Tatbiki'nin ve grafik tasarım alanının varlığından bahsetmişti. Ama Tatbiki'nin yıl sonu sergisini gezmemin ardından son kararımı verdim. Yıl sonu sergisi, okulda yapılan işlerin sergilendiği büyük bir sergiydi. Akademik hayatım boyunca yıl sonu sergilerinin yapılmasını çok önemsedim; çünkü kendi hayatımı değiştiren bir sergiydi. Hem Akademi'nin hem Yıldız Mimarlık'ın hem de Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu'nun sınavlarına girip kazandım; ama sonra Tatbiki'de karar kıldım. Tatbiki'ye de birincilikle girmiştim. Tatbiki'nin sergisini görmem, bütün kanaatimi netleştirdi. Sonradan da bu kararımda çok isabetli olduğumu, yanılmadığımı gördüm. Babam demiryolcu olduğu için belki böyle benzetmeler yapmak hoşuma gidiyor; hayat bana hakikaten makas değiştirmek gibi geliyor. Buraya değil de başka bir yere gitseydim, bütün hayatımın aksı değişecekti.

“Hem dışarıdan gelen değerli hocalar hem okulun kıdemli hocaları o açılış dersini yaparlardı. Mesela Balkan Naci İslimyeli, Zeki Çakaloz, Server Tanilli, Sevim Eti ve Mustafa Aslier... Kurumlarda bulunanların aidiyet hisleri ve kurumların geleceği açısından bu tür ritüelleri çok önemli buluyorum; ama maalesef bunlar son yıllarda unutuldu.”

Çağdaş Umut BEKTAŞ: Tatbiki'deki ilk gününüzü hatırlıyor musunuz?

Sema ILGAZ TEMEL: Sınavı kazandıktan sonra büyük bir coşku ve mutlulukla okula geldik. Okulun içindeki idari kısımda kayıt yapılmasından dolayı bir kargaşa vardı. O telaşla arkadaşım İÇ Mimarlık Bölümü'ndeki bir derse girmişiz. Yanlış derse girdiğimizi fark ettikten sonra kendi bölümümüzü bulduk. Grafik Bölümü, ana binanın dışında arka tarafta bir ek binadaydı. Sınıfımızı bulup yerimize oturduk. Halis Biçer Hoca ders anlatıyordu. Okulun ilk günü bütün bölümlerde bilfiil ders işleniyordu. Daha sonraki yıllarda hocalığa başladıktan sonra zaman içerisinde bu alışkanlığın kaybolduğunu gördüm. Hem dışarıdan gelen değerli hocalar hem okulun kıdemli hocaları o açılış dersini yaparlardı. Mesela Balkan Naci İslimyeli, Zeki Çakaloz, Server Tanilli, Sevim Eti ve Mustafa Aslier... Kurumlarda bulunanların aidiyet hisleri ve kurumların geleceği açısından bu tür ritüelleri çok önemli buluyorum; ama maalesef bunlar son yıllarda unutuldu. Okulumuz tam Akaretler'in merkezinde

tarihî bir binadaydı. Caddeye bir cephesi vardı ve arka tarafta da iki tane ek bina bulunuyordu. Bir iç avlusu olan bu bina, son derece samimi ve sıcak bir ortam oluşturunca şekilde düzenlenmişti.

“Grafik tasarım, şimdilerde dijitalleşme ile başka bir yöne evrildi. Tabii o da hayatın bir gerçeği... Her şey dijital oldu; uygulama alanları azaldı. Dolayısıyla Bauhaus ruhu diye devamlı zikredilen bir ruh artık ya çok az ya da kalmadı.”

Çağdaş Umut BEKTAŞ: Sizin öğrencilik döneminizde Grafik Bölümü’nde nasıl bir eğitim vardı?

Sema ILGAZ TEMEL: Grafik Bölümü’nün bir atölyesi vardı ve alt kattaydı. Derslikler ise üst kattaydı. Hem baskı atölyesi hem de matbaamız vardı. Matbaamız mükemmeldi. Orada dört beş kişi çalışırdı. Kemal Şen ve Bekir Kantarcıoğlu hocalarımız matbaadan sorumluydu. Bekir Hoca, Kemal Şen’in asistanıydı. Naci vardı, Naci Usta, Ali Usta vardı. Bir iki usta daha vardı. Bir kitabı üst katta tasarlayıp sonra onu alt katta basıp kitap hâline getirebiliyorduk. Ofset makineleri vardı, tipo makineleri vardı. Bunlar o gün için gerçekten mükemmel imkânlardı. Biz herhangi bir matbaacı gibi elle dizgi yapmayı ve dizgi makinesini kullanmayı öğrendik. Fotoğraf kimyasında developmanı, fiksativ ve kimyasalı hazırlayıp karıştırıp sonra onu kullanmayı bildiğimiz gibi... Uygulamalı bir okuldu ve ismi de bir sefer değişti. Ben okurken yanlış hatırlamıyorsam, İstanbul Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu idi. Biraz uzun bir ismi vardı. Baştaki “İstanbul” bir süre sonra kaldırıldı galiba. Marmara Üniversitesi’ne bağlanmanın getirdiği bazı artılar olabilir; ama eksileri de oldu. Olumsuz tarafı, Tatbiki ruhunu yansıtan atölyelerin tamamen devre dışı kalmasıydı. Grafik Bölümü olarak elimizde kalan tek atölye, özgün baskı resim atölyesiydi. Yakın bir zamana kadar özgün baskı resim dersleri zorunluydu; ama seçmeli hâle getirildi. Halbuki grafik tasarımın matbaa temelli çoğaltma yöntemlerine dayanması nedeniyle, özgün baskı resim atölyelerini özellikle önemsiyorum. Grafik tasarım, şimdilerde dijitalleşme ile başka bir yöne evrildi. Tabii o da hayatın bir gerçeği... Her şey dijital oldu; uygulama alanları azaldı. Dolayısıyla Bauhaus ruhu diye devamlı zikredilen bir ruh artık ya çok az ya da kalmadı. Bauhaus ruhunun yalnızca adı kaldı. Teknolojideki gelişmeler bizi doğal olarak bu noktaya getirdi. Aslında bu ruh sürdürülebilirdi. Çünkü London College of Printing’de Gülizar Çapoğlu adında bir arkadaşım var. Orada eski baskı tekniği yöntemlerine

hâlâ önem veriliyormuş. İnsanın birebir uğraşarak yaptığı şeyin ne kadar farklı ve değerli olduğunu bir süre sonra anlayıp ona dönüyorlar. Bizde de en azından bir tipografi baskı makinesi atölyede kalabilirdi. Bu sayede öğrenciler ofset baskının mantığını daha iyi kavrayabilirdi. Hâlâ derslerde anlatıyoruz ama tamamen teorik düzeyde... Ofset baskının nasıl yapıldığını görebilseler anlamaları daha kolay olacaktı. Bunu büyük bir eksiklik olarak görüyorum. Biz hurufat dediğimiz tek tek harflerle dizgi yapardık. Kumpas ve gale gibi birtakım matbaacılık terimlerini bilenler bilir. Mesela tek tek harfleri yerleştirerek bütün bir broşürü dizedik. Şimdi bunları öğrenciye anlatmak zor olduğu için atölyelerin bir şekilde varlığını sürdürmesi gerekiyordu. Hurufatlar önce arkadaki ek binaya gitti; sonra da ortadan kayboldu. Zannediyorum ki o hurufatlar hurdacıya gitti.

Çağdaş Umut BEKTAŞ: Size göre Bauhaus ekolünden giderek uzaklaşılmasının sebepleri nelerdir?

Sema ILGAZ TEMEL: İki gelişme oldu: Biri, vakıf üniversitelerinin açılması ve çoğalmasıyla hoca erozyonu başladı. Emekliliğini hak eden hocalar, hayat standartlarını yükseltmek için yüksek ücretlerle başka okullara gittiler. Bu, onları eleştirdiğim anlamına gelmiyor; gayet doğal bir süreç. Hoca erozyonu beraberinde öğrenci erozyonunu da getirdi. Bazı başarılı öğrenciler vakıf üniversitelerinin burslu programlarını tercih ettiler. İkincisi ise Erasmus projesi. O sıralarda Avrupa Birliği (AB) görüşmeleri yapılıyordu. Dolayısıyla okulda ders programlarının revize edilmesi konusu gündeme geldi. AB'ye entegrasyon sürecinde Avrupa'daki okulların programları ile denklik sağlanması gerekiyordu. Dolayısıyla bütün bölümlerin ders programları güncellendi. Bu amaçla bazı derslerin AKTS'leri değiştirildi, bazı dersler kaldırıldı. Sonuç olarak Bauhaus'tan gelen atölye derslerinin ağırlığı azaldı. Mesela temel sanat eğitimi dersinin saati azaldı. Yanlış hatırlamıyorsam, biz Tatbiki zamanında iki buçuk, üç gün görüyorduk, şimdi on iki saate falan düştü. Temel sanat dersinin süresi üçte bire indirildi. O dönemde dijitalleşme yavaş yavaş başlamıştı. Dijitalleşme ile birlikte el becerisine dayalı atölye derslerinin çok da gerekli olmadığı şeklinde bir düşünce oluştu. Mesela özgün baskı resim, Grafik Bölümü'nün önemli bir dersi idi. Mezunları ve öğrencileri devlet sergilerinde çeşitli ödüller alıyordu. Önemli bir hoca kadromuz vardı. Tatbiki, Bauhaus ekolünün Türkiye'deki hem tek hem de ilk ve son temsilcisiydi diyebilirim. Avrupa ile öğrenci değişim programları başladıktan sonra Bologna süreci devreye girdi. Öğrenciler değişim programlarına katılacağı için ders içerikleri arasında denklik

olması gerekiyordu. O nedenle bölüm başkanı olduğum dönemde bu konu üzerinde çok yoğun çalışmıştık. Amerika Birleşik Devletleri'nde ve Avrupa'da bulunan bütün tasarım ve sanat okullarının programlarına ulaştık. Ders adlarını, ders içeriklerini, ders saatlerini ve kredilerini inceledik. Onları ile bizim programımızın benzerlikleri ve farklılıkları üzerinde kafa yorduk. Tatbiki formatını bozmadan, olabildiği kadar uygulamalı dersleri öne çıkararak bir güncelleme yaptık. Zor bir süreçti ama biz de çok şey öğrendik. Programlar arasında çok büyük farklılıklar olmadığını gördük. Bu güncellenmenin üzerinden yaklaşık on beş sene geçmiştir. Yapay zekâyla ilgili gelişmeler nedeniyle şimdi yeni bir güncelleme gerekiyor diye düşünüyorum. Programlama dilini öğrenmek gibi. Bunlar artık bizden sonraki akademisyenlerin işi...

"Akademisyenlik hayatım boyunca öğrencilerime hep güvendim. Yapamayanlara da şunu hatırlattım: Çok iyi yapamıyor olabilirsiniz, herkes Leonardo gibi çizemeyebilir; ancak siz, elinizden gelenin en iyisini yapma çabası içinde misiniz? Benim için değerli olan budur."

Çağdaş Umut BEKTAŞ: Tatbiki'deki öğrencilik yıllarınızda sizde iz bırakan hocalar kimlerdir?

Sema ILGAZ TEMEL: Benim idolüm Mustafa Aslıer'dir. İlk dersine girdiğim andan itibaren okulu bitirinceye kadar ve asistan olduktan sonra da uzun yıllar onu gözlemledim. Bazı hocalarda rahatsız edici tavırlar gözlemlemiştim; ama Aslıer Hoca'da hiç öyle bir şey hissetmedim. Aslıer Hoca her zaman çok dürüsttü, görevine bağlıydı ve işini severek yapıyordu. Açık sözlülüğünü, dürüstlüğünü ve öğrenciyi motive etmesini her zaman sevdim. Birçok hocanın aksine, öğrenci yanlış bir şey yaptığında ona sert bir çıkışla karşılık vermiyordu. Öğrenci yanlış anlamışsa, bazı hocalar sert davranabiliyor. Herhalde ben de taltif edilmeye ihtiyacı olan bir çocuktum; iltifat gördükçe daha iyisini yapmaya çalışıyordum. Bana güven duyulduğu zaman sorumluluğumu yerine getirmek için daha çok çabalıyordum. Akademisyenlik hayatım boyunca öğrencilerime hep güvendim. Yapamayanlara da şunu hatırlattım: Çok iyi yapamıyor olabilirsiniz, herkes Leonardo gibi çizemeyebilir; ancak siz, elinizden gelenin en iyisini yapma çabası içinde misiniz? Benim için değerli olan budur. İlk sınıfta temel sanat eğitimi dersimiz yoğunlukta idi. O zaman yalnızca beş bölüm vardı: Grafik, Tekstil, İç Mimarlık, Seramik ve Resim. Bütün bölümlerin ilk sınıf

öğrencileri temel sanat eğitimi dersini birlikte görürlerdi. Hocalarımız Mümtaz Işingör ve Balkan Naci İslimyeli'ydi. "Balkan abi" derdik ona. İkisi de çok sevdiğim hocalarım oldular. İlk sınıftaki temel sanat eğitimi çok etkileyiciydi. Balkan Naci İslimyeli bir gün sınıfa girip hiçbir şey söylemeden Nazım Hikmet'in *Japon Balıkçısı* şiirini okudu ve bizden onunla ilgili bir kapak veya resimleme yapmamızı istedi. Onu hiç unutmuyorum. Hepsi son derece entelektüel, eğitilmiş, çok değerli hocalardı. İkinci sınıftan itibaren sanat tarihi dersleri ve Halis Biçer'in model resmi dersi vardı. Sürekli çıplak model çizerdik. Dersin başında biraz rahatsız olduk; ama daha sonra insan çıplaklığının doğallığı üzerine düşündük. Bu konuda zamanla bir sanatçı bakış açısına sahip olduk. Bugün çıplaklık beni herhangi birine göre daha az rahatsız eder. Meseleye bir doktor gibi bakarım. Bu durum basit bir şey gibi gözükür; ama sanat eğitiminde çok önemlidir. Server Tanilli, bizim uygarlık tarihi hocamızdı. Onun dersleri muhteşem geçiyordu, olağanüstü bir coşkusu vardı. Maalesef 1978'de bir cumartesi günü, ders verdiği Nişantaşı'ndaki bir okuldan çıkarken vuruldu ve uzun yıllar felçli olarak yaşadı. Server Hoca çok sevdiğim, çok değer verdiğim bir hocamdı. Türk dili ve edebiyatı dersine Zeki Çakaloz girerdi. O da bize Türk hikâyesinden ve Türk romanından örnekler okurdu. Edebiyatı sevmek için onu seven bir hocayla birlikte olmak lazım. İlhami Turan yazı hocamızdı. Son derece gelebi, her şeyimizle ilgilenen, çok şefkatli ve bilgili bir hocaydı. Daha önceden cilt ve kartonaj dersleri okuturmuş. Cilt ve kartonaj dersi bizim zamanımızda kalkmıştı. Biz kesik uçla yazı yazdık. Hem serbest yazı yazdık hem de harf anatomisini çok iyi öğrendik. Aynı zamanda çok yoğun geçen bir fotoğraf dersimiz vardı. Dersin hocası Vehbi Yazgan'dı. Bize her dersin başında "Kurdun ensesi niye kalındır?" diye sorardı. Biz de her seferinde bilmiyormuş gibi bakardık. "Kendi işini kendi yapar da ondan." derdi. Her işini kendin yap, kimseye bırakma ve kimseye güvenme anlamında... Barbaros Gürsel, Vehbi Hoca'nın asistanıydı. Çekim yapardık, fotoğraf kimyasını hazırlardık ve çektiklerimizi banyo yapardık. Fotoğrafı, matbaayı, model çizmeyi öğrendik. Sevim Eti, sanat tarihi ve çağdaş sanat derslerini verirdi. Onun sayesinde çağdaş sanat ustalarının eserlerini üsluplarından tanıyabilir hâle gelmiştik. Bu çok önemli; şu an birçok kişinin bu eğitimden yoksun olduğunu görüyorum. 1974'te girdim okula, 1978'de bitirdim. Benim zamanımda Bauhaus ekolünden yalnızca bir hoca kalmıştı. Çok sevgili Boris Neumann. Boris Neumann Türkiye'ye yerleşmiş bir hocaydı. Reklam grafiği dersimize giriyordu. Bir ürünün logosunu yapmak, gazete ve dergi ilanını hazırlamak, etiket hâline getirmek gibi başından sonuna kadar her aşamasını öğretiyordu. Bilgisayar olmadığı için bu aşamaların tamamını

elle yapardık. Dizgi yaptıktan sonra fotoğraf laboratuvarında basılıp renklendirilip elle çizgi çekilir ve fon atılırdı. Bugün öğrenciler bütün sürecin manuel olduğunu öğrendiklerinde hayretle karşılıyorlar. Boris Neumann çok disiplinliydi. Mehmet Erem ve Sinan Baykurt hocalar da vardı; ama reklam grafiğine ilişkin temel bilgileri Boris Neumann'dan öğrendim. Son sınıfta bir de diploma projesi vardı. Dersler bittikten sonra bir ay kadar diploma projesine girilirdi ve hocalar hiç karışmazlardı. Öğrenci dört sene boyunca öğrendiği bilgiyle kendi başına kalır ve yetkinleşip yetkinleşmediğini jüriye ispatlardı. Ben diploma projesi olarak Nazım Hikmet'e ait bir masal kitabını resimlemiştim. Kitabın içindeki resimlerin çizimi, sayfa düzeni, kâğıdın seçimi ve kapak tasarımının yanı sıra kitabın reklamını yapan bir ilan da hazırlamamızı istiyorlardı. Beni projem çok beğenilmişti ve dereceyle mezun olmuşum.

Çağdaş Umut BEKTAŞ: Mezun olduktan sonra bir süre reklam sektöründe çalışmışsınız. Sizi sektörde çalışmayı bırakıp akademisyenliğe yönelten neydi?

Sema ILGAZ TEMEL: Öğrenciyken hep piyasada çalışacağım diye düşünürdüm. Aslında belki aklımdan geçmesi lazımdı; ama akademisyen olmayı hiç düşünmedim. Tatbiki o zaman gerçekten fenomen bir okuldu. Akademi'de verilmeyen farklı bir tasarım eğitimi verildiği için yeni mezunlar özellikle reklamcılık alanında çok revaçtaydı ve epey yüksek ücretlere iş bulabiliyorlardı. Ben de mezun olduktan sonra ajanslarda iyi ücretler karşılığında çalıştım. Mecidiyeköy'de Vizüel Komünikasyon adında bir yerde çalıştığımı hatırlıyorum ama daha çok Gümüşsuyu'nda Has Reklam diye bir reklam ajansında çalıştım. Ücret iyi olmasına rağmen tatmin edici gelmedi bana. Sabahın köründe karanlık, kapalı bir yere gidiyorsun, önüne koydukları şeyi akşama kadar çiziyorsun. Üstelik yıllar süren eğitimden sonra senin çizdiğini de müşteri beğenmeyebiliyor. İsteddiğin tasarımı yapabilmek için art direktör seviyesine yükselmen gerekiyor. Okulu bitirir bitirmez de art direktör olunmuyor. Art direktör olsan da müşterinin suyuna gitmek zorundasın. Zamanla bu işten soğumaya başladım. Altına imzamı atıyorum; ama hem benim işim olmaktan çıkıyor hem de sonuçta içime sinmiyor. Bir süre sonra bu işi hayat boyu yapamayacağıma karar verdim. Annem de öğretmen olduğu için resim öğretmenliği yapmak istedim. Akademiye girmek, asistan ve hoca olmak aklıma bile gelmiyordu. Öğretmen olmak için pedagojik formasyon eğitimi almak gerekiyormuş. O dönemde bu eğitim İstanbul'da verilmediği için Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi'ne gitmek durumunda kaldım. Eğitim sosyolojisi, program geliştirme, ölçme

ve değerlendirme gibi çok güzel dersler aldım. O eğitimin daha sonraki hayatıma önemli katkısı oldu. Dönüm sonu sınavlarına hazırlanırken Tatbiki’de asistanlık sınavı açıldı. Ben de eğitimi bırakıp asistanlık sınavına girdim.

Çağdaş Umut BEKTAŞ: Nasıl bir sınav yapılmıştı? Hangi detayları hatırlıyorsunuz?

Sema ILGAZ TEMEL: Zor bir sınav olmadı; mülakatın daha çok sohbet havasında geçtiğini hatırlıyorum. Sınava on üç kişi başvurmuştu. İçlerinden yalnızca birini tanıyordum. O da üst sınıflardan biriydi. Diğerleri pek aklımda kalmamış. Lisan sınavı ve dosya değerlendirmeden sonra uygulama sınavına geçildi. Diğer adayların hepsi elendiler. Kimi lisanı, kimi dosya değerlendirmesini, kimi de mülakatı geçemedi. Ben tek aday olarak sona kaldım. O zaman Mehmet Turgay Erem beni odasına çağırdı. Benim başarılı bir öğrenci olduğumu biliyordu; ama tek aday olarak kaldım diye sınavı kazanacağımın garantisi olmadığını söyledi. Duyduklarıma çok üzüldüm. Sona kalan tek aday olsam da eğer hak etmiyorsam sınavı kazanmış sayılmayı zaten ben içime sindiremezdim. Hayatımı şekillendirecek çok önemli bir yol ayrımındaydım. O kadar aşamayı geçtikten sonra elimden gelenin en iyisini yapmak niyetindeydim. Belki Mehmet Hoca rehavete kapılmamı istemediği için o tatsız açıklamayı yapmıştır. Kim bilir?

Çağdaş Umut BEKTAŞ: Sanatla tasarım ya da sanatçıyla tasarımcı arasındaki farkları nasıl yorumlarsınız?

Sema ILGAZ TEMEL: Fakültemizin Grafik Bölümü hocaları olarak ilk derste tasarımla sanatın ayrımından bahsederiz. Tasarım kişisel değildir. Diğer bir deyişle, kişisel zevklerimizle şekillendireceğimiz bir şey değildir. Tasarımda hedef kitleye iletilmek istenen bir düşünce vardır. Oysa sanatçı özerktir ve kimseye hesap vermek zorunda değildir. Sanatçı istediğini, duyduğunu, düşündüğünü ve hissettiğini yapar. Ama tasarımcı için bu söylenemez. Tasarımcı, canım çok istediği için kırmızı koydum, çok sevdiğim için zemini mavi attım diyemez. Seçtiği fontun ve renklerin yapısal özelliği diğer içeriklerle ilişkilidir. Renklerin sembolik anlamı vardır. Bir şeyi büyük ya da küçük yapmasının sonuca etkisi vardır. Ama sanatçı istediği her şeyi yapabilecek özgürlüğe sahiptir. Bu çok büyüleyici bir şey. İkinin arasında gezinmek hoşuma gitti. Sanatçı olarak tamamen kendine ait bir dünya yaratıyorsun ve onun içinde kayboluyorsun. Kimse de sana niye onu öyle yaptın, niye böyle yaptın

diyemez. Akademisyen olduğum ve düzenli bir gelire sahip olduğum için eserlerimi satmak zorunda kalmadım. Bir güvencenizin olması, eserlerinizi satma konusundaki endişenizi azaltır. Dolayısıyla bu satar ya da satmaz diye hiç düşünmedim. Tamamen içimden geldiği gibi spontane çalıştım; plan yapmadım ve bu ruhuma iyi geldi. Aslında bu, beni sağaltan, tedavi eden bir şey ama bir yandan da hep bir çelişki de olmuştur. Tasarım ve sanat arasındaki bu keskin ayrım beni etkilemedi; ama o ikisi arasında gezindim devamlı. Derslerde tam tersini söylüyorsun, atölyende başka bir şey. Çünkü ben henüz öğrenciyken de reklam grafiğinin bana cazip gelmediğini fark ettim. Serbest grafik, illüstrasyon ve yayın grafiği hep daha çok ilgimi çekti. Mustafa Aslıer Hoca'mızın alanını o yüzden seçtim. Grafikte de kapak illüstrasyonu yapıyordum. Çocuklar için kitap resimliyordum. İllüstrasyon, resimden farklı olarak bir metinden yola çıkarak resimler; bir hikâyeyi anlatır. İllüstrasyonun resimden farkı, açıklayıcı olmasıdır; illüstratif olmasıdır. Hatta bazen sanatçılar eleştirilir. Resim çok illüstratif olmuş diye. Bu şu demek: Çok fazla anlatıyorsun. İzleyiciye biraz ipucu verip onun çözmesini sağlaman gerekir. Resim çok fazla açıklayıcı olduğu zaman sıkıcı olur. Öyle bir çelişki içinde olabilirdim. Onu bildiğim için açıklayıcı resim yapmamaya çalıştım.

“İlham kendi kendine gelir. Edebiyata, özellikle de şiire ilgim olduğu için ilham konusunda kendimi serbest bırakmayı tercih ederim. Eserlerimin kompozisyonunu sezgilerle ve çağrışımlarla oluştururum.

Çağdaş Umut BEKTAŞ: Sanatsal yaratıcılığınızı nasıl harekete geçirirsiniz? İlham almak için ne yaparsınız?

Sema ILGAZ TEMEL: İlham kendi kendine gelir. Edebiyata, özellikle de şiire ilgim olduğu için ilham konusunda kendimi serbest bırakmayı tercih ederim. Eserlerimin kompozisyonunu sezgilerle ve çağrışımlarla oluştururum. Ayrıca sembolizm de benim için çok önemlidir. Sanat tarihindeki serüveni bilen kişiler daha rahat davranabiliyor. Mustafa Aslıer'in bir sözü vardır: “Bir sanat eserinde sanatçı hem hakem hem oyuncu hem karar verici hem de seyircidir. Hata yaptığını kimse sana söylemez. Sen önce kendine beğendirmek zorundasın”. Rollo May de ancak özgür ruhların sanat yapabileceğini söyler. Bağımlı, dogmatik, belli şeylerin esiri olan, sınırlandırılmış bir düşünce yapısından sanatçı

çıkamaz. Sanatçı özgür olmalı ve düşüncesinin rüzgârlara açık olması lazım. Her yere gidebilir olması lazım.

Çağdaş Umut BEKTAŞ: Sanatta yeterlik tezinizin konusu neydi?

Sema ILGAZ TEMEL: Danışmanım Mustafa Aslier'di. Ben onun asistanıydim. Hocamızın Almanya'da eğitim almış olmasından ve Almanca bilmesinden dolayı Alman ve Avusturya Konsolosluğu'yla ilişkileri çok iyiydi. Ben 1983 ve 1987 yıllarında Mustafa Aslier'in teşvikiyle Avusturya hükümetinin bursunu alarak Salzburg uluslararası yaz akademisine katıldım. Orada baskı teknikleri konusunda dünyanın çeşitli yerlerinden gelen sanatçılarla iki ay kadar birlikte çalıştık; çok farklı şeyler öğrendim. Daha derinlemesine bilgi sahibi oldum. Mustafa Aslier'in odası zaten baskı atölyesindeydi. Ben de onun yanında baskı derslerine giriyordum. Dolayısıyla tezim de bu konuda olsun istedim. Tezimin adı, Metal Baskıda Anlatım Çeşitliliği Sağlayan Farklı Teknikler'di. Hem teorik hem de uygulama odaklı, asit banyolarını anlatan bir tezdi. Epey zaman geçti ama zorlandığımı hatırlamıyorum. İngilizce dil sınavı biraz zordu. Yardımcı doçentlik aşamasında zorlu bir sınav yoktu. Doçentlikte epey zorlandım. Ali İsmail Türemen, Süleyman Saim Tekcan, Sinan Baykurt, Mustafa Aslier ve Mürşide İçmeli vardı. Beni zorlayacak sorular sordular. Ancak şimdiki gibi makale ve sergi sayısı konusunda kriterler yoktu. Kitap ve makale yazdıysanız dosyanıza ekleyebilirdiniz. Dosya değerlendirmeniz yapıldı. Dosyanızı dijital ortamda YÖK'e göndermek diye bir şey yoktu. Jüri sizi alanınızda yetkin görürse, yani yeteri kadar çalıştığınıza ve ürettiğinize kanaat getirirse doçent ünvanını alabiliyordunuz.

Çağdaş Umut BEKTAŞ: Sizce sanat eğitimi niçin önemlidir?

Sema ILGAZ TEMEL: Mühendislik ve hukuk gibi alanlarda eğitim alan kişilerin de mutlaka sanat dersleri alması lazım. Sanat niçin gereklidir? Niçin yapılır? Sanata veya sanatçıya niçin ihtiyaç vardır? Mustafa Kemal Atatürk, sanatçılar için "alında ışığı ilk hisseden" ifadesini kullanmıştır. Sanatçılar, aslında toplumun öncüleridir; çünkü açılmamış bir yoldan giderler. Cesur olmak ve savaşmak zorundadırlar. Kendilerini yeterince geliştirmemiş üst düzey bürokratlarda sanat eğitiminin eksikliğini her zaman fark ettim. Bu insanların algıları yeteri kadar açık olmuyor.

Çağdaş Umut BEKTAŞ: Sanatçı kimliğinizin oluşmasında sizi hangi isimler daha çok etkiledi?

Sema ILGAZ TEMEL: Hem grafik tasarım ve illüstrasyon alanında hem de resim alanında çalıştığım için bu disiplinlerin birleştirilmesi anlamında Brad Holland ve Marshall Arisman çok hoşuma gider. Bu iki sanatçı, resimle illüstrasyonu birleştirmiş olmalarından dolayı sıra dışıdır. Bunu da çok fazla kişi yapamaz. Mesela Marc Chagall da bu anlamda çok önemli bir isimdir; sembolizmi kullanmıştır. Beni etkileyen daha birçok isim sayabilirim. Klasik ressamlardan Pieter Bruegel ve Henri Matisse'i severim. Türkiye'den beğendiğim sanatçılar ise Komet (Gürhan Coşkun) ve Burhan Uygur'dur. Özellikle Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun coşkusu beni çok etkilemiştir.

"Dijital ortamın da gelişmesiyle farklı dışavurumların ortaya çıkması son derece doğal. İster dijital sanat olsun ister enstalasyon; sonuçta sanat, insanın kendini ifade etme biçimidir. Kendinizi nasıl ifade ettiğiniz önemlidir; araç önemli değildir."

Çağdaş Umut BEKTAŞ: Türkiye'de resim sanatı alanında son elli yılda neler değişti?

Sema ILGAZ TEMEL: Zor bir soru bu. Türkiye'nin bütün sosyal yapısı değiştiği gibi resim de değişti. 1990-2000 arasında, hatta 1990-2010 arasında piyasaya yeni çıkacaklar için koşullar da satışlar da daha iyiydi. Sonra güncel sanat olarak nitelendirdiğimiz, düşüncenin dışavurumunun öne çıktığı işler, sanatı farklı bir noktaya taşıdı. Sanıyorum tuval resmi çok fazla gündemde olmadı. Sanki biraz eskide kalmış gibi algılandı. Ben hiç öyle düşünmüyorum. Dijital ortamın da gelişmesiyle farklı dışavurumların ortaya çıkması son derece doğal. İster dijital sanat olsun ister enstalasyon; sonuçta sanat, insanın kendini ifade etme biçimidir. Kendinizi nasıl ifade ettiğiniz önemlidir; araç önemli değildir. Tabii ki araç da işin bir parçasıdır; ama geldiği son noktayı biraz sorunlu buluyorum. Yeni sanatçı piyasası daha fazla kişinin rol kapmaya çalıştığı bir alan gibi. Daha çok rekabet olduğu gibi daha çok taklit var. Yurt dışında yapılan işlerin çok fazla tekrarlandığını görüyorum. Sanatta özgünlük esastır. Nasıl endemik bir bitki her toprakta yetişmiyorsa, sanatçının da doğal olması gerekiyor. Başka bir tarza öykünmek özgünlüğü bozar.

“Doğru yol göstericiler yolu kısaltır ve aynı zamanda gelişimde çok önemli bir rol oynar. Ben şanslıydım. Tatbiki gibi fenomen bir okulun farkına vardım ve orada öğrenci oldum.”

Çağdaş Umut BEKTAŞ: Sanat eğitimi almak isteyenlere ne önerirsiniz?

Sema ILGAZ TEMEL: Türkiye koşullarında sanat sanki lüks gibi gözüküyor. Çünkü insanların sanata yönelebilmesi için öncelikle asgari yaşam koşullarını sağlamış olmaları gerekir. Sanat insanı hem yücelten hem de gündelik hayattan uzaklaştırdığı için ruhunu sağaltan bir şey; ama aynı zamanda da bunu düşünmek veya bunu hissetmek için de bir artı zaman gerekiyor, bir rahatlık gerekiyor. Bu da ekonomik güçle ilgili bir durum. Sanat, Türkiye’nin mevcut koşullarında belirli bir zümreyle sınırlı kalıyor; halka ulaşması ise ayrı bir sorun. Hani bir söz vardır. İnsanlık, tarih boyunca iki şeyin peşinde oldu: Biri anlam, diğeri de adalet arayışı. Anlam arayışını sanatta, adalet arayışını hukukta buldu. İnsanlar ne sanata ulaşabildi ne de hukuka. Bir de tutkulu bir şekilde o işi yapma isteği olması lazım. Bu çok önemli, altını çizerek söylüyorum. Ne olursa olsun ondan vazgeçmeyecek, yaşama gayesi olacak. Birincisi bu. İkincisi, doğru kurumu bulmak önemli. Çünkü doğru kişilerle, doğru eğitimlerle karşılaşmazsa, yolu uzayabilir. Sonuçta yine istediği yere varabilir; ama yolu uzayabilir. Doğru yol göstericiler yolu kısaltır ve aynı zamanda gelişimde çok önemli bir rol oynar. Ben şanslıydım. Tatbiki gibi fenomen bir okulun farkına vardım ve orada öğrenci oldum. Bu bir şanstı. İki tane kurum vardı o zaman. Ben hâlâ da aynı şeyi düşünüyorum. Belki vakıf üniversiteleri de var. Şu anda akademinin durumunu bilmiyorum; ama eğitim aldığım okul köklü geçmişiyle varlığını sürdürüyor. Ekol, okul demektir. Aynı tarzı benimsemiş insanların birlikte var olduğu ve bir şeyleri geliştirdiği bir ortamdır. Dolayısıyla iyi bir eğitim kurumu bulup tutkulu bir şekilde çalışmak, çalışmak, çalışmak gerekir. Başka bir dünyaya açılmak da çok önemli. Şimdi biraz da Marshall McLuhan’ın dediği gibi “küresel köy” hikâyesi var. Her şeye ulaşabiliyoruz, her şeyi görebiliyoruz. Odana kapanıp resim yapmak artık geçmişte kaldı. Dolayısıyla yeni diller bulmak, yeni anlatım biçimleri keşfetmek ve diğer sanatçıların neler yaptığını öğrenmek de çok önemli. Bunlar geliştirici şeyler..

Çağdaş Umut BEKTAŞ: Şimdiye kadar düzenlediğiniz sergiler arasında sizi en çok heyecanlandıran hangisi oldu?

Sema ILGAZ TEMEL: İlk sergim çok ilginçtir. Bir sanatçının ilk sergisi zordur. Hem deneyimi olmadığı için hem de ismi duyulmadığı için birçok galeri onu kabul etmek istemez. Ben şanslıyım. 1987'deydi diye hatırlıyorum. O zaman Urart Sanat Galerisi, Nişantaşı'nda, Abdi İpekçi'de çok popüler bir galeriydi ve sanat danışmanı da Beral Madra'ydı. Ben de asistandım o zaman. Sergi açmak istiyordum. Galerinin *Milliyet Sanat Dergisi*'nden telefonunu bulup aradım. Tanıdığım birisi de yoktu. "Sergi açmak istiyorum. Ne yapmam gerekiyor?" diye sordum. "Beral Hanım karar veriyor o işlere!" dediler. Peki dedim, "Ondan randevu almak mümkün mü?". "Tabii konuşuruz size döneriz" dediler. Sonraki gün Beral Hanım sizi şu gün kabul edecek diye aradılar. Ben de dosyayı aldım, hiç tuval resmim de yok. Hepsini kâğıt resimler. 50x70 ya da 70x100 dosyama koyduğum resimleri alıp Nişantaşı'na gittim, kapıyı çaldım. Beral Hanım'la tanıştım. Beni son derece güzel karşıladı. Birlikte resimlere baktık; resimleri çok beğendi. Sergi için tarih verdi. O kadar şaşırdım ki... Gözümde büyüttüğüm, hayal bile edemediğim fenomen bir yerdi orası... Beral Hanım gibi birinin de onayıyla sergi açmak beni çok gururlandırdı. Çok başarılı bir sergi oldu. İlk sergimi unutamam o bakımından. Ondan sonra ikinci unutamadığım sergim ise Ankara Urart'ta oldu. Nuran Terzioğlu, bu galerinin başındaydı. Ondan bir ya da iki sene sonraydı diye hatırlıyorum. O da en başarılı sergilerimden biridir. Çünkü bir sergiyi başarılı diye nitelendiren şey nedir? Bence birincisi, çok insanın gezmesi. Satıştan daha önemli benim için. Çok insana ulaşmak, çok insanın görmesi ve onları etkilemek... Tabii satış da önemli ve o sergi sayesinde kurulan ilişkiler de... Mesela, o zaman Mehmet Ali Birand evinde düzenlediği partiye bizi çağırmıştı. Avrupa Birliği Komisyon Başkanı da evinde parti yaptı ve bizi çağırdı. Çok güzel ilişkilerdi. Nuran Terzioğlu da evinde beni ve eşimi ağırladı. Sonra bir de Vakko vardır. Beyoğlu Vakko'da bir sergi açtım. O da güzel bir sergiydi. Bütün öğrencilerim gelmişti. Caddebostan Kültür Merkezi'ndeki sergimi de severim. İki sergi açtım orada da. Aklımda kalan ve beni etkileyen sergilerim bunlardır.

Çağdaş Umut BEKTAŞ: Hâlen üzerinde çalıştığınız projeler var mı?

Sema ILGAZ TEMEL: İki projem var. Eski öğrencilerimden Ali Fuat Saruhan, 50 Yıl sergimi bir katalog hâline getirdi. Benim revize etmem lazım; ama yoğunluk nedeniyle onu biraz öteledik. Onu çıkartacağım. Benim en büyük eksikliğim, onca yıllık deneyime rağmen kendi işlerimi

içeren Sema Ilgaz Temel Kataloğu'mun ve bir sanat kitabımın olmaması. Tatbiki'ye girdiğimden bu yana Mustafa Aslıer'in bana emanet ettiği ders olan Grafik şekillendirme, eskiden tanıtma ve yayın grafiği adı altında programda yer alıyordu. Sonra bir ayrışma oldu. Monotype baskıyla sürdürdüğüm, işte Gestaltların da işin içine girdiği o dersi benden sonraki hocaların rahatlıkla uygulayacağı şekilde örnekler içeren bir ders kitabı yazmak istiyorum. Bu kitabın arka planını hazırladım. Epey kaynaktan yararlandım ve birçok görsel biriktirdim. Kitabın sadece içeriğinin değil, biçiminin de hatasız olması lazım. Bunun için oturup çalışmam lazım.

"Hepimiz bir gün sonsuzluk yolculuğunda yerimizi alacağız; ama sanatçı olmanın güzel bir tarafı var: Sizden sonra eserlerinizin yaşayacak olması. Bir zamanlar buradan böyle biri geçti; şu dönemde bu eserleri üretti... Bu eserlerin izleyenlere bir duygu aktarması çok güzel. Bu bakımdan sanatçı olduğum için kendimi şanslı buluyorum."

Çağdaş Umut BEKTAŞ: Sema Ilgaz Temel nasıl hatırlanmak ister?

Sema ILGAZ TEMEL: Sevecen ya da şefkatli biri olarak hatırlanmak isterim. Bir insana ne söylediğiniz çok önemli değildir. Birisiyle konuşurken öğütler verebilirsiniz. Kendinizi ifade edersiniz veya bir konuda onu yapma bunu yap diyebilirsiniz... Ama o insana söyledikleriniz değil, o insanda uyandırdığınız his önemlidir. Çünkü konuşulanların hepsi uçar gider. O insan sizde nasıl bir his uyandırıyor? Onu önemseyip hissediyor musunuz? Ben öğrencilerime onu söylüyorum. Herhangi bir şekilde insanlara değer verdiğiniz hissettirirseniz, benim için önemlisin mesajı verebilirsiniz, aynı şeyi de onlardan bekleyebilirsiniz. Onu vermezseniz, yapacak bir şey yok. Bir de Sema Hoca'dan çok şey öğrendik diye düşünmeleri çok değerli olurdu. Sonra ısrarlı ve düzenli çalışmanın önemini ve "düşündüklerini söyleme cesareti" kazanmış olmalarını isterdim. Latince bir söz var: "Ars longa vita brevis" (Sanat uzun, hayat kısa). Hepimiz faniyiz. Hepimiz bir gün sonsuzluk yolculuğunda yerimizi alacağız; ama sanatçı olmanın güzel bir tarafı var: Sizden sonra eserlerinizin yaşayacak olması. Bir zamanlar buradan böyle biri geçti; şu dönemde bu eserleri üretti... Bu eserlerin izleyenlere bir duygu aktarması çok güzel. Bu bakımdan sanatçı olduğum için kendimi şanslı buluyorum.

Çağdaş Umut BEKTAŞ: Çok teşekkür ederiz.